

Günün müzakirəsi

Bu gün Beynəlxalq Kitab Bağışlama Günüdür. Kitab insanın düşüncə və təfəkkür sərhədlərini genişləndirən, mənəvi dünyasını zənginləşdirən qaynaqdır. Tarix boyu kitab biliyin, mədəniyyətin və müdrikliyin daşıyıcısı olub, insanları birləşdirən vasitə sayılıb. Hər kəsin həyatında istər bədii-publisistik, istərsə də elmi, texniki kitabların, dərsliklərin özünəməxsus yeri var. Kitab Bağışlama Günü isə bu əvəzsiz sərvəti paylaşmaq və bilik, bilgi xəzinəsindən bol-bol bəhrələnmək üçün gözəl fürsətdir.

Təəssüf ki, bəsirət gözlünü işıqlandıran, fərqli həyat təcrübələrini bir araya gətirib insanları kamilləşdirən kitabə münasibət dəyişən xarakterlidir. Müasir dövrün ən böyük problemlərindən biri də informasiya texnologiyalarının “yürüşü” səbəbindən bir çox yerlərdə, elə Azərbaycanda da kitabların nisbətən az oxunması və yeni nəşillərin mütlaiyyə bir növ lazımı önəm verməməsidir. Bəziləri kitabə, sanki, ehtiyac duyulmayan köhnə əşya kimi baxır, ona evlərində yer tapmır. Əvəzində isə elektron cihazları – mobil telefonları, “İpHone”ləri, sosial media və qısa məlumatlandırma platformalarını daha “əziz” tuturlar.

Bələ bir yanlış tendensiya yaranıb ki, informasiya almaq üçün saatlarla kitab oxumağa deyil, tez və anında əldə edilən məlumatlara üstünlük verilir. Elektron kitabların və audiokitabların artan populyarlığı da bu dəyişimə təkan verir. Əslində isə kitab mütlaiəsi, sadəcə, zövq məsələsi deyil, həm də cəmiyyətin intellektual, emosional və mənəvi inkişafı üçün son dərəcə vacib amildir.

Kitab Bağışlama Günü ərafəsində “Xalq qəzeti” redaksiyasında bu sahənin mütəxəssisləri ilə “dəyirmi masa” ətrafında fikir mübadiləsini də elə kitabə hörmət bəsləməyə, mütlaiyyə, bununla bağlı problemlərə və çıxış yollarına həsr etmişdik.

“Xalq qəzeti”nin baş redaktoru Əflatun Amaşov qonaqları salamlaraq bildirdi ki, son vaxtlar redaksiyadan mütəxəssislərin iştirakı ilə müxtəlif sahələrlə bağlı “dəyirmi masa”lar təşkil edilir:

– Bugünkü mövzumuz isə kitablarla bağlıdır. Ümumiyyətlə, ölkəmizdə kitab lazımcına oxunurmu? Oxunmursa, səbəb nədir? Ötən günlərin birində işə gələrkən zibil yeşiklərinin yanında, təxminən, yarım məşin kitabın atıldığını, ətrafa səpələn-diyini gördüm. Birinin vərəqləri çevrilib, digəri başı aşağı qalıb, o biri zibil yeşiyinin içərisində, başqa birinin üzərindən məşinlər keçib... Elə bil, kitablar ağlayırdı. Acınacaqlı deyilmi? Axı kitab belə münasibətə layiq deyil. Bəs bu nədanlıq haradan qaynaqlanı?

Keçən ilin dekabrında Türkiyədə olarkən kitab mağazalarına da baş çəkdim. 30–40 nəfər kitab almaq üçün növbəyə dayanmışdı. Əvvəl elə zənn etdim ki, kassa işləmir. Sonra gördüm ki, satıcı sürətlə işləyir və növbələr daha da artır. Deyilənə görə, ötən əsrin 40–50-ci illərində Türkiyədə kitab oxuyan az imiş. Müasir dövrdə qardaş ölkə kitabə qayıdıb. Ümid edirik ki, ölkəmizdə, hətta işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə kitabə qayıdıb da bərpa olunacaq. Artıq Şuşada, Laçında, Füzulidə kitabxanalar açılıb.

Tahir Aydınoglu, “Xalq qəzeti”nin redaktor müavini:

– Müşahidələr göstərir ki, ölkəmizdə latın qrafikasına keçiddən sonra gələn nəsil kiril əlifbalı kitablara, nədənsə, dəyər vermir. Axı nəinki kiril əlifbalı nəşrlər, orta əsrin əlyazmaları da, ötən dövrlərin kitabları da yaxşı mənəddə köhnə olmaları ilə daha yüksək dəyər daşıyır. Çünki onlar daha yaranırmır. Sual oluna bilər, kiril qrafikalı kitablar, doğrudanmı daha lazımdır deyil? Məgər kiril əlifbası ilə çıxmış bütün bədii, elmi kitablar latın qrafikasına çevirilibmi? Əlbəttə, yox. Bir müşkül də budur ki, özəlləşmə noticəsində kitab mağazalarının çoxu, eləcə də kütləvi kitabxanaların da bəziləri sıradan çıxarıldı. Oxucuların kitabdan “soyumasının” bir səbəbi də, bax, budur.

Əli Nəcəfxanlı, “Xalq qəzeti”nin humanitar siyasət şöbəsinin müdiri:

Nizami Gəncəvinin məşhur bəndi var:

Dünyada nə qədər kitab var belə, Çalısıb-vurusub gətirdim ələ. Oxudum, oxudum, sonra da vardım, Hər gizli xəznədən bir dürr qopardım.

İndi bəziləri kitabə nə xəzinə kimi baxır, nə də dürr kimi. Telefonlar gənclərimizə oxumaq imkanı vermir. Avtobusda, metrodə qəzet oxuyana belə nadir hallarda rast gəlirik. Elə bil, kitab kirpidir, tikani var, əlinə batar. Gəlin, kitabə olan marağın azalma səbəblərinə nəzər salağ. Adamları tutarlı arqumentlərlə elə maarifləndirək ki, bir daha kitabları zibilliklərdə, ağacla-rın dibində tullantı kimi görməyək. Özü də nə vaxtsa həsrətini çəkdiyimiz, dəyərli kitablar da atılır. Ən faciəlisi də budur ki, atılan kitabların arasında müəllif avtoqrafı ilə hədiyyə olaraq kiməsə bağışlananlar da az deyil. Hədiyyəyə, mənəvi əmanətə belə yanaşırıkmı?

Ata rəhmətə gedib, övlad kitab oxumur və bu “kəğız kərpiclər” evdə danışqallıq yaradır. Çıxış yolunu o kitabları atmaqda görürlər. Əlbəttə, ürkə ağrından mənəzərəldir. Ömrünün-gününü kitabə həsr edən mötəbər qələm sahibləri, nəşirlər kimi, qonaqlarımızın fikirlərini dinləmək, qəzet şəhiflərinə çıxarıb oxucuları maarifləndirmək, geniş müzakirə açmaq üçün neylmək lazımdır?

Kərim Tahirov, Azərbaycan Milli Kitabxanasının direktoru, professor:

– Bəli, kitab mövzusunu qabartmalı-yıq, bu barədə daim danışmalıyıq. Baxın, 90-cı illərin əvvəllərinə kimi Türkiyədə kitab oxunmurdu. Amma indi qardaş ölkə-

də tamamilə əksinədir. O zaman ölkəmizdə olan univermaqlarda satılan kitablar Türkiyədən qonağ gəlmiş elm adamlarını təəccübləndirirdi. Qardaş ölkə bizə o vaxt həssəd aparırdı, indi, əksinə, biz onların kitab oxumalarına arzu aparırıq.

Bilik tərəqqi qaynağı, kitab bilik xəzinəsidir

Lakin “elektron yürüş” bu sərvətin üstündən ötüb keçir

Zibil yeşiklərinə kitabların atılmasında danışıldı. Razıyam, belə mənzərəyə bəzən mən də şahidlik edirəm. Nəçə ildir mətbuatda səsləndirirəm ki, kitabları tulla-mayın. Əgər evinizdə artıqlıq edirsə, sizə maneə yaradırsa, gətirin Milli Kitabxanaya. Bizdə Açıq Kitabxana da fəaliyyət göstərir, “Kitabları yaşadağ” layihəimiz də var. Devisi budur: “Mən oxudum, sən də oxu”. Bu, bir çağırışdır. Açıq ərazidir, kitabları ora qoyun, heç kimə heç nə demə-dən, heç bir sənəddə imza atmadan, hesabət vermədən gedin. Zibilxanaya atmayın, gühahdır. “Qurani-Kərim” də kitabdır. Kitab əlçatmaz olmalıdır, onu laqeydcəsinə tulla-maq, ən azı, mədəniyyətsizlikdir.

Bizim Açıq Kitabxanaya qoyulan ki-tablara kimin ehtiyacı varsa, götürür, ye-rinə yeni kitabları gətirilir. Kim hansı kitabı istəyir, oradan lap həmişilik, özü də havayı aparsın, çünki biz onu ödənişlə almamışıq. Bir qoyur, digəri götürür. Məqsədimiz odur ki, kitablar atılmasın.

Onu da deyim ki, gənclərimizin ki-taba həvəsi o qədər də az deyil. Bizim də vəzifəmiz bu marağı daha da artırmaqdır. Gənclərin hamısını nəzərdə tutub “kitab oxumurlar” deməyəək. Bizim 700 nəfərlik zallarımda boş yer olmur. Onlar pilləkən-lərdə əyləşib kitab oxuyurlar. Gənclərə şə-rait yaradırıq. Onlar başqa kitabxanalara ona görə getmirlər ki, şərait yoxdur, yeni kitablar azdır.

Çünki nəşriyyatlarımız “Kitabxana işi haqqında” Qanuna tam əməl etmirlər. Onlar yeni nəşr olunan hər bir kitabdan 4 nüsxəsini Milli Kitabxanaya təhvil vermə-lidirlər. Amma böyük çətinliklə ala bilirik. Deyir vermirəm, xərc çəkmişəm. Qanunu tətbiq edəndə də olursan piş adam. Başa sala bilmirsən ki, bu, qanunun tələbidir. Arxivdə, dəyərindən asılı olmayaraq, büt-tün kitablar olmalıdır ki, nəşillərə sevir imkan yaralsın. Təəssüf ki, müasir döv-rdə çap olunan yeni kitabların 60 faizini bir araya toplaya bilmirik.

Təbliğət aparmalıyıq. “Xalq qəzeti”-nin bu “dəyirmi masa”-sı da bir çağırışdır. Biz ziyalılar, alimlər, ictimaiyyət bu işə zaman ayırmalıyıq. Kitabçıyıq reklamları ürəkəçən səviyyədə deyil. Bunu etiraf etməliyəik. Kitab mənəvi tələbatdır. Kitab yemək, paltar kimi zəruri tələbat sayılmır. Lakin bu ehtiyacı insanlara hiss etdirmə-likdir. Deyirlər, kitabə çağırışı universitet-lərdən başlayaq. Mən düşünürəm ki, bu işi bağçalardan başlamalıyıq. Biz gecikirik. Sonra deyirik ki, uşaqlar oxumur. Valideyn-lər dünyasını dəyişəndə kitablar da yivə-siz qalır. Deyirəm, atmayın, kitabları qoru-yağ, ehtiyacı olanlara verək. Hətta məşin göndərirəm ki, küliyyət məhv edilməsin, kitabxanamıza daşsın.

Kitab atmaq xəلقىmizin mentalitetinə ziddir. Hindistanın səfiri ilə söhbətimiz za-manı məlum oldu ki, bu ölkənin kitabxana-larında Nizami Gəncəvinin 1400 əlyazma-

sı var. Bizim öz kitabxanalarımızda da həi-şairin heç 30 əlyazması yoxdur. Biz onları ölkəmizə gətirmək istəyirik. Bunun üçün xüsusi layihə işləmişik. 120-sini rəngli çap edə bilmmişik. Maraqla qarşılanı, oxunur.

Hənsisə yolla kitabə rəğbət yara-dağ. Kitabı çölə, zibil yeşiyinə atmayağ. Kitabxanaya, dostlarımıza bağışlayağ. Əgər kitab küçyə, zibil yeşiyinə tökü-lürsə, burada hamımızın günahı var. Biz insanlara izah edəğ, kitabın oxunmasını vacibliyini diqqətə çatdırıağ.

Əliaga Cəfərov, “Akademikkitab”ın direktoru, filologiya elmləri doktoru, professor:

– Əvvəlcə, belə “dəyirmi masa” təşkil etdiyi üçün “Xalq qəzeti”nə təşəkkürümü bildirirəm. Bu masa ətrafında kitab üçün

“Hər kitab bir dünyadır” adlı rubrikaları-mız var. Tələb qoyulmadan belə təəssüb-keşlik ortaya qoyuruq, imkanlarımız daxi-lində kitab təbliğatı aparırıq. Amma bunu gərək bütün qəzetlər eləsin.

Ətibər Əliyev, hüquq üzrə elmlər doktoru, professor:

– Kitab, əslində, bibliofil və biblioman olmaqla iki obraz yaradır. Bibliofil odur ki, funksional kitabxana yaradır, özü oxuyur, qeydlərini yazır. Sonra övladına ötürür ki, kitabxanası qorunsun. Böyük Avstriya ya-zıçısı Elias Kanetti yazır ki, fəasitlər bizi ölkəmizdən qovanda anamla birtəhər 1000 kitabı salamət apara bildik. İnsanlar canı-nın hayında olanda sonradan Nobel mükə-fatı alacaq Elias Kanetti anası ilə kitabları xilas edirdi. Budur, onu Nobel zirvəsinə

Vacib kitabların bir qismi ana dilimizə tərcümə olunmayıb. Bizdə kirillə olan ki-tabları haqlı olaraq latın qrafikasına çevir-dilər. Amma alıcısı azdır. “Xalq qəzeti”nə təşəkkür edirəm ki, XXI əsrin 25-ci ilində toplaşib bu məsələni müzakirəyə çıxarı. Əminəm ki, kitab heç vaxt ölməyəcək. ABŞ-da 50 faiz insan ənənəvi kitabə qayı-dıb. Çünki elektronda oxuyanda yaddaşda qalmır. Vizual kitabla təmas başqa şeydir. Biz kitabxanalardan öz döndərməməliyəik. Kitabı hiss etməliyəik, duymalıyıq.

Mustafa Cəməli, Əməkdar mədəniyyət işçisi, yazıçı-publisist:

– 45 ildən çoxdur ki, nəşriyyat siste-mində işləyirəm, 14 il “Gənclik” nəşriyya-tının baş redaktoru olmuşam. Həyatım ki-tabların içərisində keçib. Qənaətim budur ki, kitab oxumağa da vərdisdir. Mən kom-püter ekranından deyil, çap edilən kitabı oxuyanda, sanki, hadisələrin içində olu-ram. Əsərin rejissoru da, aktyoru da özüm oluram, bütün personajları özüm düşü-nürəm, xəyalımda canlandırır bilirm. Bu, mütlaiyyə sevgidir. Çünki kitabla təmasda göz yaddaşı da öz rolunu oynayır.

İndi kitabdan aralı düşənlər ucuz məişət mövzularında filmlərlə, sensasion videolarla, sosial şəbəkənin bekar fəalla-rının yazdıqları cəfəngiyyatlarla başlarını qaturlar. Nəticədə, adam öldürmək, qan tökmək, oğurluq kimi mənfi cəhətlər təlqin olunur. Kitabla, yazılı mətbuatla ünsiyyət isə insani nümunəvi şəxs kimi yetişdirir. Yeri gəlmişkən, sizin qəzet bu gün çox gözəl çıxır. Amma, təəssüf ki, onu da əldə edib oxuyan, dəyərləndirən azdır. Adamın çəkilen zəhmətə heyfı gəlir.

Bəzi özəl televiziyaer isə pul qazanmaq xətinə insanların əxlaqını pozmağa yönələn proqramlar, verilişlər hazırlayıb cəmiyyətə ötürürlər. Bax, bunun da qarşı-sı qətiyyətlə alınmalıdır ki, vətəndaşlar, ən azı, kitabdan, mütlaiəddən yadırgamasınlar.

Biz adamlarda daim oxumağ, maarif-lənmək vərdisi formalaşdırmalıyıq. Düz-dür, AzTV və İctimai Televiziya kanalla-rında kitab maarifləndirməsinə qismən yer verilir. Amma bu tanıtımlar artırılmalıdır. Bizdə elə dəyərli kitablar var ki, reklamı olmağına görə üzə çıxmır.

Regionlara kitabların çatdırılmasında problemlər var. 300 tirajla çap olunan ya-zıcının kitabı Bakıda qalır, rayonlara gedə bilmir. Bizdə nə qədər nəşriyyat, poliqrafi-ya müəssisələri var. Amma bir nəfər kitab ticarəti şəbəkəsi yaratmır ki, Bakıda çıxan kitabların Yevlaxda, Qusarda və digər ra-yonlarda satışıni həyata keçirsin.

Bir vaxt mənim ilk kitabım 10 min ti-rajla çıxmışdı və satışı da ümumi qaydada hər bölgədə təşkil olunmuşdu. O zamanlar “Azərkitab”la bərabər, “Kəndkitab” da var idi. Bütün rayonlara, kəndlərə kitablar çatdırılırdı. İndi heç qəzetlər də vaxtılı-vaxtında abunəçiyə gedib çatmır. Laqeydlik, biganəlik sonda az bilgilı, siyasi, ədəbi gündəmdən xəbərsiz adamların sayının artması ilə nəticələnə bilər. Gərək buna imkan verməyək.

Mən inanıram ki, bizim bu dediklə-rimiz təsirsiz qalmayacaq, ziyahlarımız, kitabsevərlər geniş müzakirəyə qoşulub ki-tab adlı misilsiz mənəvi xəzinəmizin dəyə-rini cəmiyyətə duyuracaq, anladacaqlar. Bununla yol verilmiş nöqsanları da aradan qaldırmaq zərurəti yaranacaq.

Şəmistan Nəzirli, tənqidatçı jurnalist, Prezidentin fərdi təqaüddüsi:

– Görün, dahilərdən biri nə deyib: “Ağıllı olmağ üçün 10 kitab oxumağ bəs edir, amma o 10 kitabı tapmaq üçün yüzlərlə kitab oxumağ lazımdır”. Bələ bir obrazlı fikir də var: “Kitablar zamanın dalğaları ilə səyahət edən və nəsilədən-nəslə öz qiymətli yükünü ehtiyatla aparan fikir gəmiləridir”. Baxın, nə qədər ibrətamizdir!

Mən kitab oxuyanda mütləq yaxşı cümlələrin altından xətt çəkirəm, hələ bir yanına “müsbət” işarəsi də qoyuram. Bu yaşımda belə həftənin müəyyən günlərində Milli Kitabxanaya gedirəm, oxuyuram, araşdırmalar aparıram. Evlərə gedirəm, kitablar götürürəm. Soruşuram ki, oxuyur-sunuzmu? Görürəm, oxumurlar, sadəcə, bəzək üçün oradadı.

Amma kitabların üstündə əsənlər də var. Bir dəfə ADPU-nun yaxınlığındakı bir ünvana dəvət edilmişdim. Evin sahibi 92 yaşlı Ofelya xanım çağırmışdı ki, onda nadir və qədim kitablar, şəkillər var, bəlkə, lazım olar. Getdim, ev başdan-başə kitab idi– çoxu da klassiklərin əsərləri. Elə bil-dirdim, bu qədər kitab təkcə mənim evimdə var. Sən demə, Ofelya xanım mənədən də “varlı” imiş. Zarafatla dedim ki, ay xanım, bunları niyə saxlayırsan? Vaxtı keçib. Ca-vabında qayıtdı ki, sizə hörmətim var, elə deməyin. Mənədən sonra qızım qoruyub saxlayacaq.

Mən ondakı nadir şəkillərin üzünü çıxarmağ üçün Ofelya xanımın qızı ilə bə-rəbər bir fotoqrafın yanına apardım. Orada şəkillərin surətini çıxartdırıb götürdüm. Baxın, belə kitabsevərlər də var. Gərək, çalı-şaq, daha da çox olsun. Məsələn, mənə “Görkəmli adamların həyatı” seriyasından 1000-dən çox kitab var. “Şəxsi kitabxana” ifadəsinə indi, təəssüf ki, az-az rast gəlirik.

Əflatun Amaşov:

– Bəli, bütün dövrlərin haqiqəti bu gün də dəyişməyib: Biliksiz tərəqqi, kitabsız bilik yoxdur. Biz də inanırıq ki, kitabə, çap məhsullarına, elə bizim buraxdığımız qəzetlərə oxucu marağı yenidən artacaq. Əsirin “elektron yürüş”ünün bu mənəvi xə-zinənin üstündən ötüb keçməsi isə təzliklə dayanacaq. Onda biz kitabları mağazaların toz basmış rəflərində, zibilliklərdə gör-məyəcəyik.

Qədirbilən oxucularımızı bugünkü aktual müzakirəni cəmiyyət miqyasında davam etdirməyə səsləyirik.

XQ-nin humanitar siyasət şöbəsi